

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ε. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ Ε.Κ.Π.Α.
ΜΕ ΑΡΙΘΜΟ ΜΗΤΡΩΟΥ: 1340200200160

**« Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΣΥΝΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ »**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ Δ' ΕΞΑΜΗΝΟΥ
«ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ»

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. <u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	3, 4
2. <u>Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ</u>	4-6
3. <u>Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ</u> <u>ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ</u> <u>ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ</u>	6,7
4. <u>ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΣΥΝΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.</u> <u>Α. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ</u>	8,9
<u>Β. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ</u>	9
<u>Γ. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ</u>	9, 10
<u>Δ. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ</u>	10
<u>Ε. ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΛΕΣΧΕΣ</u>	10
<u>ΣΤ. ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ</u>	11
5. <u>ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ</u> <u>ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ:</u> <u>α) ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΞΙΑ</u>	12
<u>β) ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ</u>	13
<u>γ) ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ (ΆΡΘΡΟ 11 παρ. 1)</u> .	13,14
<u>δ) ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ</u> <u>(ΆΡΘΡΟ 12 παρ. 2)</u>	14-16
<u>ε) Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (ΆΡΘΡΟ 23 παρ. 1)</u> ...	16
6. <u>ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ</u> <u>ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ:</u> <u>Α. ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ</u>	17,18
<u>Β. ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ</u>	18-21
<u>Γ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΚΛΟΓΗ ΜΕΛΩΝ Δ.Ε.Π.</u>	21-27
7. <u>ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ</u> <u>ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ</u>	27-28
8. <u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ</u>	29,30
9. <u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	31-37

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια σύγχρονη, δημοκρατική κοινωνία, η εμπέδωση και ενίσχυση των πρωτοβουλιών του πολίτη αποτελεί κεφαλαιώδους σημασίας ζήτημα. Ως απάντηση στο πάγιο αυτό κοινωνικό αίτημα, η συνταγματική τάξη με οδηγό τη θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου καθιερώνει και απονέμει δικαιώματα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων καίριας σημασίας και ιδιαίτερα στο πλαίσιο κατοχυρωμένων θεσμών.

Για τον Έλληνα συντακτικό νομοθέτη, ο χώρος της ανώτατης εκπαίδευσης αποτέλεσε προνομιακό πεδίο ανάπτυξης της πολιτικής ελευθερίας στο ακαδημαϊκό επίπεδο. Ήδη το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα του 1975/1986/2001 απένειμε στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) την αποκλειστική μορφή των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) επιφυλάσσοντάς τους δικαίωμα «πλήρους αυτοδιοίκησης»¹.

«Στο² οργανωτικό σχήμα του Πανεπιστημίου στου οποίου τη διοίκηση συμμετέχουν επί μέρους ομάδες, σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή **της ισότητας** (Το Σύνταγμα, Άρθρο 4§1) και της **ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας** (Το Σύνταγμα, Άρθρο 5§1) κάθε πολίτη κατά το λόγο της προσωπικής του αξίας και ικανότητας, οι ομάδες αυτές πρέπει να έχουν ποιοτική και λειτουργική ομοιογένεια... Σε επίπεδο κοινού νομοθέτη **η αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης** εμφανίζεται δειλά – δειλά, γεγονός που υποδηλώνει την επιφυλακτικότητα για συμμετοχή στη

¹ Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ. Παπανικολάου Κ., Το Σύνταγμα της Ελλάδας και η Ε.Σ.Δ.Α., Εκδ. Σάκκουλα 2001, σελ. 35.

² Μιχαλόπουλου Αναστασίου, Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την Ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα, Ιανουάριος 1990, σελ. 95.

διοίκηση του πανεπιστημίου όλων των φορέων της ακαδημαϊκής κοινότητας. Έτσι, με το Νόμο 587/1977 καθιερώθηκε για πρώτη φορά η συμμετοχή των φοιτητών στη διοίκηση των Α.Ε.Ι. με έκταση και μορφή περιορισμένη. Ουσιαστική ικανοποίηση της συνταγματικής επιταγής για πλήρη αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. επιδιώχθηκε με τις διατάξεις του Νόμου 1268/1982 καθώς και τις τροποποιήσεις των Νόμων 1566/1985 και 2083/1992. Με τις διατάξεις των νομοθετημάτων αυτών διευρύνεται η λειτουργία και η δομή του «**πανεπιστημίου των ομάδων**» που όπως δέχτηκε και το γερμανικό συνταγματικό δικαστήριο³, ερμηνεύοντας τη διάταξη του Άρθρου 5 παρ. 3 του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης που συμπίπτει με τη διάταξη του άρθρου 16§1 του Συντάγματος της Ελλάδος, συμβιβάζεται με την αξιολογική αντίληψη της Συνταγματικής διάταξης».

Στην επιστημονική εργασία που αναπτύσσεται παρακάτω εξετάζεται η συμμετοχή ρρτων φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα. Με αφετηρία την εννοιολογική προσέγγιση της «συμμετοχής» και την περιδιάβαση στη συνταγματική πηγή της, δηλαδή την αρχή της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Α.Ε.Ι., οι πανεπιστημιακοί θεσμοί, γίνεται η σύνδεση της φοιτητικής συμμετοχής με τα κυριότερα συναφή συνταγματικά δικαιώματα, εξετάζονται οι ειδικότερες μορφές της και αναλύονται οι προεκτάσεις τους ενώ αναφέρονται και οι οριοθετήσεις που προκύπτουν.

³ Απόφαση της 29^{ης}/5/1973.

2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

«Η έννοια της συμμετοχής έχει χρησιμοποιηθεί για την απόδοση διαφόρων μορφών επιδράσεως των κοινωνικών ομάδων στον προσχηματισμό αλλά και σε αυτόν τον σχηματισμό της κρατικής βουλήσεως. Συμμετοχή μπορεί να σημαίνει **την ενημέρωση και απλή πληροφόρηση** των κρατικών φορέων με σκοπό τη λήψη ορθότερων αποφάσεων από τους τελευταίους, όπως επίσης και τη **λήψη αποφάσεων** από τους ίδιους τους πολίτες για τα θέματα που τους αφορούν... Η συμμετοχή έχει συνδιαστεί με την έννοια της άμεσης δημοκρατίας⁴. Η απλή και μόνο άσκηση πίεσεως από την κοινή γνώμη κατά τη λήψη πολιτικών αποφάσεων δεν έχει από συνταγματική θεωρητική άποψη καμιά σχέση με τη δημοκρατική αρχή⁵. Η συμμετοχή, ως έκφραση του κοινωνικού στοιχείου στο Σύνταγμα 1975/1986/2001 εμφανίζεται μέσα από τη θέσπιση κοινωνικών δικαιωμάτων... Η δέσμη των διατάξεων που προσφέρεται με κοινωνικό περιεχόμενο για νομιμοποιητικό έρεισμα της συμμετοχής και μέσα στο Σύνταγμα αποτελείται από τη διάταξη για την προστασία της ανθρώπινης αξίας (Το Σύνταγμα, Άρθρο 2§1), για την προστασία της προσωπικότητας (Το Σύνταγμα, Άρθρο 5§1)... αλλά και από άλλες συνταγματικές διατάξεις που καθιερώνουν κοινωνικά δικαιώματα, όπως οι διατάξεις για την παιδεία (Το Σύνταγμα, Άρθρο 16)».

Στο πλαίσιο πάντως της «**πλήρους αυτοδιοίκησης**» των Α.Ε.Ι., η συμμετοχή των φοιτητών συνίσταται ως θεσμική και

⁴ Wasserman, *Recht und Staat* 1987, σελ. 69 επ.

⁵ Bartlsperger, *VVDstRL* (1975), σελ. 238-239.

επομένως συγκεκριμένη εφαρμογή στην εκλογή τακτικών και αναπληρωματικών εκπροσώπων στους φοιτητικούς συλλόγους αλλά και στην έκφραση γνώμης και ψήφου στα Όργανα Συνδιοίκησης των Ιδρυμάτων καθώς και στην εκλογή των ακαδημαϊκών διδασκάλων και Πρυτανικών αρχών. Η ακαδημαϊκή ελευθερία περιγράφεται σαφώς στο Άρθρο 16 του ισχύοντος Συντάγματος και η συμμετοχή στους φοιτητικούς συλλόγους θεσμοθετείται (Το Σύνταγμα Άρθρο 16§5) με την επιφύλαξη του νόμου.

3. Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ «ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ» ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. κατοχυρώνεται στο άρθρο 16§5 του Συντάγματος του 1975/1986/2001⁶. «**Η αυτοδιοίκηση** είναι έννοια διακεκριμένη από εκείνη της **αυτονομίας**. Αντίθετα, π.χ. προς τη Βουλή, η οποία από μόνη της χωρίς καμία παρέμβαση άλλου κρατικού οργάνου ορίζει τον τρόπο λειτουργίας της με τον Κανονισμό, τα Α.Ε.Ι. δε μπορούν κατ' αρχήν να θέσουν κανόνες δικαίου για τον εαυτό τους, εκτός αν βέβαια υπάρξει κανονιστική εξουσιοδότηση στο πλαίσιο του άρθρου 43 παρ. 2 εδ. β' Συντάγματος... Η «**πλήρης αυτοδιοίκηση**» των Α.Ε.Ι. έχει διφυή υπόσταση⁷. Αφενός πρόκειται για ατομικό δικαίωμα αφού αποτελεί φυσική προέκταση της κατά την παρ. 1 του άρθρου 16 Συντ. ακαδημαϊκής ελευθερίας... Αφετέρου όμως πρόκειται για «**θεσμική εγγύηση**», αφού το αυτοδιοικούμενο πανεπιστήμιο καθιερώνεται

⁶ Κώστα Χρυσόγονου: Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002, σελ. 318 επ.

⁷ Π. Μαντζούφα, Ακαδημαϊκή Ελευθερία, 1997, σελ. 147 επ.

ως θεσμός κυρίως για να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της ανάπτυξης και προαγωγής της επιστήμης και της εξύψωσης της παιδείας, που αποτελεί «**υποχρέωση**» και μάλιστα «**βασική αποστολή**» του κράτους. Στην έννοια της «πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. ανήκουν κυρίως:

α) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν με τα δικά τους όργανα το διδακτικό προσωπικό τους...» Καίριο ρόλο διαδραματίζει η συμμετοχή των φοιτητικών εκπροσώπων ως εκλεκτόρων αφού «μετά από σχετική συζήτηση⁸ στο τέλος της οποίας εκπρόσωπος των φοιτητών μπορεί να υπομνήσει στους εκλέκτορες την αξιολόγηση του διδακτικού έργου των υποψηφίων, γίνεται ψηφοφορία για την εκλογή ή την εξέλιξη»⁹.

β) Το δικαίωμά τους να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους¹⁰. Σημαντική η συμμετοχή των φοιτητών και στην περίπτωση αυτή που θα αναπτυχθεί παρακάτω.

γ) Η οικονομική αυτοτέλεια, δηλαδή η ικανότητα της διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας τους με δικά τους όργανα¹¹ και βέβαια της σύνταξης ιδιαίτερου για κάθε Α.Ε.Ι. προϋπολογισμού και απολογισμού.

δ) Η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών από τα πανεπιστημιακά όργανα¹². Συνταγματικό όριο της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. είναι η, επίσης ρητά προβλεπόμενη στο άρθρο 16 παρ. 5 εδ. β' Σωτ, **κρατική εποπτεία** επ' αυτών.

⁸ Σ.τ.Ε. Παράρτημα V, σελ. 343, αναφορά 68.

⁹ Γ. Πανούση – Δ. Κλάδη, «Ο νόμος πλαίσιο για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι.», Εκδ. Σάκκουλα, 1996.

¹⁰ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α', Εκδ. Σάκκουλα, 1991, σελ. 687 επ..

¹¹ Σ.τ.Ε. 2298/1979, Περιοδικό «Το Σύνταγμα», 1980, σελ. 186.

¹² Α. Μάνεση, Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας του ιδίου, Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980, σελ. 698.

4. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΣΥΝΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ Α.Ε.Ι.

«Τα πανεπιστημιακά όργανα που θεσμοθετήθηκαν με τις διατάξεις των νόμων 1268/1982 και 2083/1992 διακρίνονται κατά οργανική μονάδα στις ακόλουθες κατηγορίες:

Α. ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Όργανα του τμήματος σύμφωνα με το άρθρο 8 του νόμου 1268/1982 είναι η **Γενική Συνέλευση**, το **Διοικητικό Συμβούλιο** και ο **Πρόεδρος**¹³. Στη Γ.Σ. συμμετέχει αριθμός φοιτητών **ίσος με το 50% του αριθμού των μετεχόντων καθηγητών**, ο οποίος κυμαίνεται ανάλογα με τον αριθμό των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού του Τμήματος. Στο Δ.Σ. μετέχουν **δύο** εκπρόσωποι των φοιτητών εκτός του Προέδρου, των Διευθυντών των Τομέων και του εκπροσώπου των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων. Η εκλογή του Προέδρου του Τμήματος και του αναπληρωτή του, που γίνεται για θητεία δύο ετών, διενεργείται από ειδικό εκλεκτορικό σώμα. Το σώμα αυτό απαρτίζεται από όλα τα μέλη Δ.Ε.Π., **ίσο αριθμό φοιτητών και εκπροσώπους των Ειδικών Μεταπτυχιακών υποτρόφων** και του Ειδικού Τεχνικού Προσωπικού σε ποσοστά 15% και 5% των μελών Δ.Ε.Π. (άρθρο 8 παρ. 4 α')^{14,15}

Αρμοδιότητες

α) Η Γ.Σ. διαθέτει το τεκμήριο της αρμοδιότητας. Στις αποφασιστικές αρμοδιότητές της συγκαταλέγεται η σύνταξη και

¹³ Α. Μιχαλόπουλου, Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την Ανώτατη Παιδεία, Ιανουάριος 1990.

¹⁴ Βασίλη Σκουρή, Δίκαιο της Παιδείας, Εκδ. Σάκκουλα, 1995, σελ. 132.

¹⁵ Γ. Πανούση – Δ. Κλάδη: Ο Νόμος – πλαίσιο για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι., Εκδ. Σάκκουλα, 1996, σελ. 59 επ.

η **αναθεώρηση** του Προγράμματος και του Κανονισμού Σπουδών του Τμήματος (24 παρ. 6) και η κατανομή των μελών Δ.Ε.Π. στους τομείς (άρθρα 6 παρ. 4 ε' εδ. β' και 30 παρ. 4 β').

β) Το Δ.Σ. ασχολείται προπάντων με τις ατομικές διοικητικές υποθέσεις των φοιτητών και αρμοδιότητες τρέχουσας διαχείρισης του τμήματος.

γ) Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί το Τμήμα, συντονίζει τις εργασίες της Γ.Σ. και του Δ.Σ. και μεριμνά για την εκτέλεση των αποφάσεών τους.

B. ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ

Ο Τομέας ασκεί τις αρμοδιότητές του κυρίως μέσω της Γενικής Συνελεύσεως και του Διευθυντή του (άρθρο 9 παρ. 1 ν. 1268/1982). Στην Γενική Συνέλευση μετέχουν όλα τα μέλη Δ.Ε.Π. του Τομέα, μέχρι πέντε φοιτητές και ένας εκπρόσωπος των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων. Για λόγους ενίσχυσης της εύρυθμης λειτουργίας του Τομέα επιβάλλεται συχνά η κατάτμησή του σε υποτομείς που απορροφούν ανάλογο αριθμό φοιτητικών εκπροσώπων. Ο Τομέας κατανέμει δια της Γ.Σ. τα κονδύλια για έρευνα στα μέλη Δ.Ε.Π. και υποβάλλει στη Γ.Σ. του Τμήματος προτάσεις για το πρόγραμμα σπουδών.

Γ. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Μολονότι οι σχολές δεν έχουν πλέον αξιόλογες δραστηριότητες και **περιορίζονται** (σε σχέση προς τα Τμήματα) σε **δευτερεύοντα και συντονιστικό ρόλο**, διαθέτουν και αυτές τρία όργανα, τη **Γενική Συνέλευση**, την **Κοσμητεία** και τον **Κοσμήτορα** (άρθρο 10 παρ. 1 ν. 1268). Η συμμετοχή των

φοιτητών αφορά τόσο τη Γενική Συνέλευση που είναι άθροισμα των Γ.Σ. των Τμημάτων όσο και την Κοσμητεία στην οποία συμμετέχει ένας φοιτητής από κάθε Τμήμα. Η κύρια αρμοδιότητα της Κοσμητείας είναι η κατανομή των κονδυλίων στα Τμήματα. Επισημαίνεται, πάντως, ότι «Τις ελάχιστες αρμοδιότητες, που έχουν διατηρήσει οι Σχολές, θα μπορούσε άνετα να φέρει σε πέρας κυρίως η Κοσμητεία, οπότε το συλλογικό όργανο «Γ.Σ. Σχολής» δεν έχει λόγο υπάρξεως»¹⁶.

Δ. ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Τα όργανα των Α.Ε.Ι. είναι η **Σύγκλητος**, το **Πρυτανικό Συμβούλιο** και ο **Πρύτανης**. Η φοιτητική συμμετοχή εμφανίζεται τόσο στη Σύγκλητο (συμμετοχή ενός φοιτητή από κάθε Τμήμα) όσο και στο Πρυτανικό Συμβούλιο (ένας φοιτητής – εκπρόσωπος).

Ε. ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΛΕΣΧΕΣ (ΑΡΘΡΟ 49 Ν. 1404/1983)

Ιδρύονται σε κάθε Α.Ε.Ι. ως Ν.Π.Δ.Δ. με σκοπό τη **βελτίωση των βιοτικών συνθηκών των φοιτητών** κάθε Ιδρύματος, την ψυχαγωγία και την προαγωγή της κοινωνικής και πνευματικής μόρφωσης, με διαδικασίες και πρωτοβουλίες συμμετοχής, κοινωνικοποίησης και αυτοδιαχείρισης. Η συμμετοχή των φοιτητών στο Δ.Σ. της λέσχης αντιστοιχεί **σε έναν εκπρόσωπο κάθε Σχολής ή Τμήματος** που ορίζεται για ενιαύσια θητεία με τον αναπληρωτή του από το σύλλογο φοιτητών.

¹⁶ Β. Σκουρή: Το Δίκαιο της Παιδείας, Εκδ. Σάκκουλα, 1995, σελ. 131.

ΣΤ. ΓΕΝΙΚΗ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

«Για τους εκπροσώπους των φοιτητών ισχύει το άρθρο 2 παρ. 3 β' του νόμου 1268/1982 σύμφωνα με το οποίο η ανάδειξη τους διενεργείται από το Δ.Σ. κάθε φοιτητικού συλλόγου κάθε Τμήματος με το σύστημα της απλής αναλογικής. Επειδή, όμως, παρατηρούνται άλλοτε μικρές και άλλοτε μεγάλες καθυστερήσεις στην έγκαιρη εκλογή των εκπροσώπων όλων των Α.Ε.Ι., το άρθρο 12 παρ. 4 προβλέπει ότι τα συλλογικά όργανα των Α.Ε.Ι. συγκροτούνται και λειτουργούν νόμιμα με τα μέλη τους που προέρχονται από το διδακτικό προσωπικό και **δε χρειάζονται να αναμείνουν τη συμπλήρωσή τους με τους εκπροσώπους των υπόλοιπων ομάδων**»¹⁷.

Πάντως, αμφίβολης σκοπιμότητας θεωρείται η ανωτέρω διάταξη αφού στην ουσία περιθωριοποιεί τους εκπροσώπους των φοιτητών καθιστώντας τα μέλη Δ.Ε.Π. αδέσμευτα στη διαχείριση των κοινών υποθέσεων του Α.Ε.Ι. ενώ παράλληλα λειτουργεί ανασταλτικά για την καλλιέργεια προϋποθέσεων ομαλής λειτουργίας των συλλογικών οργάνων των φοιτητών που συχνά μαστίζονται από τις μικροπολιτικές αντιπαραθέσεις, τη βία και τις σκοπιμότητες, καθιστώντας ανενεργή τη φοιτητική συμμετοχή και φωνή στα όργανα συνδιοίκησης των Α.Ε.Ι. Σκόπιμο και επωφελές θα ήταν, επομένως, να ενισχύσει ο νομοθέτης την ομαλή λειτουργία του φοιτητικού κινήματος με τη θέσπιση κινήτρων και προδιαγραφών κατάλληλων ώστε **να εκφέρεται ενιαίος και «ηχηρός» λόγος** των φοιτητικών εκπροσώπων στα πανεπιστημιακά όργανα.

¹⁷ Β. Σκουρή: Το Δίκαιο της Παιδείας, Εκδ. Σάκκουλα, 1995, σελ. 138.

5. ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 β' του νόμου 1268/1982 «Η ανάδειξη των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα γίνεται **για ετήσια θητεία** από το φοιτητικό σύλλογο κάθε τμήματος, ο οποίος λειτουργεί... είτε **ως νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου είτε μέχρι την έγκριση του καταστατικού ως ένωση προσώπων**». Η σύνδεση της συμμετοχής των φοιτητών στα διοικητικά όργανα των Α.Ε.Ι. απορρέει και συνδέεται κατά κύριο λόγο με τα ακόλουθα συνταγματικά δικαιώματα ή αρχές.

α) Ανθρώπινη αξία: Ως καταστατική αρχή της ελληνικής συνταγματικής τάξης, η αρχή της ανθρώπινης αξίας διαπνέει και τροφοδοτεί το σύνολο των αναγνωριζόμενων και απονεμόμενων από αυτή δικαιωμάτων. **«Άνθρωπος και ανθρώπινη αξία συνιστούν πραγματική – δικαιοϊκή ταυτότητα»¹⁸**. Το αξίωμα του **κοινωνικού ανθρωπισμού**, της πίστης στον άνθρωπο και τις δυνατότητές του ώθησε το συντακτικό νομοθέτη του ισχύοντος Συντάγματος να προχωρήσει στην κατοχύρωση της συμμετοχής στη διοίκηση των Α.Ε.Ι. εκπροσώπων όλων των «ομάδων» του μεταξύ των οποίων και οι φοιτητές. Άλλωστε **«πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας»¹⁹** δεν αποτελεί μόνο **«ο σεβασμός»** αλλά και **«η προστασία της αξίας του ανθρώπου»**.

¹⁸ Ανδρέα Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, έκδοση 2004, σελ. 102.

¹⁹ Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ., Παπανικολάου Κ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος και η Ε.Σ.Δ.Α., σελ. 17, Εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 17.

β) Ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας: Ως ειδικότερη εκδήλωση της θεμελιώδους αρχής της ανθρώπινης αξίας, η ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας του άρθρου 5 παρ. 1 Συντ. «δεν περιέχει **«προγραμματική πρόταση»** αλλά ισχύον δίκαιο, κατοχυρώνει συνταγματικό δικαίωμα που αναπτύσσει πλήρη νομική δύναμη²⁰. Το Σύνταγμα αναγνωρίζει σε κάθε άνθρωπο το δικαίωμα να διαθέτει ελεύθερα τον εαυτό του προς την κατεύθυνση την οποία το ίδιο επιλέγει. Η **συνταγματική προστασία της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας έχει καθολικό χαρακτήρα**, αναφέρεται δηλαδή σε οποιαδήποτε εκδήλωση... της ανθρώπινης ζωής... Η ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτική ζωή της χώρας κατοχυρώνεται βασικά υπέρ των Ελλήνων πολιτών και αποτελεί, μαζί με την πολιτική ισότητα, μητρικό δικαίωμα του πολιτικού χώρου, του χώρου δηλαδή που στρέφεται γύρω από τον άξονα της εξουσίας». Είναι προφανές, λοιπόν, πως το δικαίωμα της συμμετοχής των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης του πανεπιστημίου συνδέεται άρρηκτα με την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας υπό την οριοθέτηση του Συντάγματος, των δικαιωμάτων των άλλων και των χρηστών ηθών.

γ) Δικαίωμα του Συνέρχεσθαι (Άρθρο 11 παρ. 1 Συντάγματος)

Στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου αυτού **εμπίπτουν** ως γνωστόν **οι δημόσιες κλειστές συναθροίσεις – συνεδριάσεις**

²⁰ Δαγτόγλου, τ.Β. σελ. 1145 – Παντελής Αντ. Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων 1984, σελ. 130 – Αντίθετα, Μάνεσης, Ατομικές Ελευθερίες 1982, σελ. 119.

τόσο των οργάνων του φοιτητικού συλλόγου κάθε Τμήματος όσο και των οργάνων συνδιοίκησης του Α.Ε.Ι. «Ως συνάθροιση, κατά την έννοια του Συντάγματος, θεωρείται «η σκόπιμος κατ' αρχήν και όχι τυχαία, προσωρινή επί το αυτό συνάντησις αξιόλογου αριθμού προσώπων, προς έκφρασιν ή ακρόασιν ανακοινώσεως ή γνώμης επί ορισμένου θέματος»...²¹ Η συνάθροιση ως συνάντηση περισσοτέρων ατόμων... αναφέρεται σε συγκεκριμένο χρόνο... Για τη συνάθροιση απαιτείται συνήθως το στοιχείο της προηγούμενης οργάνωσης... Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ή με άλλη έκφραση το δικαίωμα της με την ευρύτερη έννοια συμμετοχής... σε συναθροίσεις, προστατεύει την ελευθερία της ομαδικής κινήσεως και ασκείται κυρίως για πολιτικούς σκοπούς, αλλά και για ευρύτερες επιδιώξεις που ανήκουν στον κοινωνικό χώρο... **Οι δημόσιες κλειστές συναθροίσεις δε μπορούν ποτέ να απαγορευτούν**, η διοργάνωση και πραγματοποίησή τους είναι ελεύθερη. Δεν είναι, επομένως, δυνατή η διάλυση δημόσιας κλειστής συνάθροισης για το λόγο ότι είχε νόμιμα απαγορευτεί».

Όπως προκύπτει ξεκάθαρα λοιπόν, οι συνεδριάσεις των συλλογικών οργάνων των φοιτητών αλλά και του Πανεπιστημίου, καθώς και οι δημόσιες παραστάσεις διαμαρτυρίας των φοιτητών για διεκδίκηση αιτημάτων τους στις αρχές του Πανεπιστημίου, προστατεύονται υπό τον περιορισμό του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος.

²¹ Α. Σβώλος – Γ. Βλάχος, Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Β', Εκδόσεις Σάκκουλα, 1995, σελ. 195.

δ) Δικαίωμα του Συνεταιρίζεσθαι (Άρθρο 12 παρ. 1 Συντάγματος)

«Το καθεστώς των φοιτητικών συλλόγων **ερείδεται συνταγματικά στο άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος**, ωστόσο το πλαίσιο προστασίας τους πηγάζει και από το άρθρο 12 παρ. 1 για τις ενώσεις προσώπων που, με την ευρύτερη έννοια, είναι οι τυπικές ή άτυπες μη πρόσκαιρες ενώσεις οι οποίες επιδιώκουν σκοπό **μη κερδοσκοπικό**. Κατά τη συνταγματική διατύπωση «οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις προσώπων και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια»²².

«Στο περιεχόμενο της γενικότερης συνεταιριστικής ελευθερίας ανήκει η ελευθερία εισόδου σε ενώσεις προσώπων που έχουν ήδη ιδρυθεί. Η κατεύθυνση αυτή του δικαιώματος σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται ο αδικαιολόγητος αποκλεισμός ατόμων που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις να γίνουν μέλη της ένωσης»²³. Η θέση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία ενόψει της επανειλημμένα εκφρασμένης άποψης του Συμβουλίου της Επικρατείας ότι «η εκπροσώπηση των φοιτητών από τους φοιτητικούς συλλόγους πρέπει να γίνεται βάσει κριτηρίων που είναι εξασφαλιστικά της ευρύτερης δυνατής συμμετοχής των φοιτητών στο σύλλογό τους»²⁴ ενώ έκρινε τη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3 β' του νόμου 1268/1982 ατελή. Πάντως, ιδιαίτερη σημασία έχει ότι εν όψει της ειδικής διάταξης του άρθρου 16 παρ.

²² Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ., Παπανικολάου Κ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος και η Ε.Σ.Δ.Α., Εκδ. Σάκκουλα, 2001.

²³ Α. Δημητρόπουλου, Συνταγματικά Δικαιώματα, εκδ. 2004, σελ. 261.

²⁴ Σ.τ.Ε. 2805/84 (Ολ) Το Σ 1984, 646 (650, 651), Σ.τ.Ε. 2923/87 (Ολ) Το Σ 1987, 747 (749/750).

5 Συντ. για τους φοιτητικούς συλλόγους «...το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι για τους σπουδαστές μπορεί να υποβληθεί σε όρους διαφορετικούς από εκείνους του άρθρου 12 και της σχετικής αστικής νομοθεσίας»²⁵. Αυτό ενισχύει την άποψη ότι προέχει η εξασφάλιση της **μεγαλύτερης δυνατής αντιπροσώπευσης των φοιτητών** στα συλλογικά τους όργανα.

ε) Η συνδικαλιστική ελευθερία (Άρθρο 23 παρ. 1 Συντ.)

Στο πλαίσιο της σύνδεσης της σωματειακής μορφής των φοιτητικών συλλόγων με την πολιτική τους φυσιογνωμία και τα αιτήματα που εκφράζουν μπορεί βάσιμα να υποστηριχτεί ότι η φοιτητική συμμετοχή στα συλλογικά όργανα του πανεπιστημίου στηρίζεται στη συνδικαλιστική ελευθερία του άρθρου 23 παρ. 1 Συντ. που πρέπει να καθίσταται ανεμπόδιστη και να προστατεύεται. Επισημαίνεται, πάντως, η απουσία ειδικών ρυθμίσεων για αυξημένες θεσμικές εγγυήσεις στους εκπροσώπους των φοιτητών που ισχύουν σε άλλες κατηγορίες συνδικαλιστικών φορέων.

6. ΜΟΡΦΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

Όπως αναπτύχθηκε και παραπάνω, η βασική συνταγματική διάταξη στην οποία στηρίζεται η φοιτητική συμμετοχή στα πανεπιστημιακά όργανα είναι αυτή του άρθρου 16 παρ. 5 Συντ. Επισημαίνεται συχνά, πάντως, ότι εν όψει των διατάξεων και του νόμου – πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι. (Ν. 1268/1982) «**το περιεχόμενο**

²⁵ Φ. Βεγλερή, Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί του, Το Σ 1979, σελ. 25 επ. (35).

της ακαδημαϊκής ελευθερίας του φοιτητή είναι πολύ πιο περιορισμένο από εκείνο των πανεπιστημιακών διδασκάλων. Αυτό αφορά κυρίως την έρευνα την οποία ο φοιτητής δεν μπορεί να ασκήσει αυτοδύναμα... αλλά και στη διδασκαλία μιας επιστήμης που ο φοιτητής δε γνωρίζει ακόμη... δε μπορεί να αξιώσει εύλογα συμμετοχή... με αποφασιστική ψήφο στην κατάρτιση του προγράμματος σπουδών. Επίσης, δε μπορεί... να έχει αποφασιστική συμμετοχή στην εκλογή και λειτουργία των πανεπιστημιακών οργάνων²⁶. Η σύμπραξη των φοιτητών αφορά κυρίως την διαμόρφωση της φοιτητικής ζωής»²⁷. Οι απόψεις αυτές εκφράζουν μια αναμφίβολα φοβική αντίληψη για τη σύγχρονη δημοκρατική λειτουργία στο πλαίσιο των Α.Ε.Ι. και παραγνωρίζουν ότι οι φοιτητές καθίστανται ερήμην τους συχνά πεδίο πειραματισμού και αμφίβολης σκοπιμότητας αποφάσεων που επηρεάζουν καθοριστικά το προσωπικό, παιδευτικό και επαγγελματικό τους μέλλον.

Πάντως, κυριότερες μορφές συμμετοχής των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης των Α.Ε.Ι. είναι οι εξής:

- α) Η Παρουσία εκπροσώπων στα συλλογικά όργανα**
- β) Η Λειτουργία φοιτητικών συλλόγων**
- γ) Η Παρουσία και έκφραση γνώμης κατά την εκλογή των Πανεπιστημιακών διδασκάλων**

²⁶ Γ. Χουβαρδά: Η ελευθερία της διδασκαλίας, της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών εις την διοίκησην του Πανεπιστημίου, 1977.

²⁷ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, 1991, σελ. 707 επ.

α) Παρουσία στα συλλογικά όργανα.

Αναφέρεται συνοπτικά ότι βάσει των διατάξεων του νόμου 1268/1982 «οι φοιτητές έχουν δικαίωμα σε επίπεδο Τμήματος να εκλέγουν τη διοίκησή του **με συμμετοχή 50% το αριθμού των μελών Δ.Ε.Π. και να συμμετέχουν στο Δ.Σ. με 2 εκπροσώπους.** Συμμετέχουν επίσης στον τομέα με 5 εκπροσώπους, εφόσον ο αριθμός αυτός δεν υπερβαίνει το 30% των μελών Δ.Ε.Π., στη Γ.Σ. της Σχολής μέσω των εκπροσώπων των Τμημάτων, στην Κοσμητεία με έναν εκπρόσωπο κατά τμήμα, στη σύγκλητο με έναν εκπρόσωπο ανά τμήμα και στο πρυτανικό συμβούλιο με έναν εκπρόσωπο. Ουσιαστική συμμετοχή των διαφόρων πανεπιστημιακών ομάδων και ιδιαίτερα των φοιτητών βρίσκουμε στα Γερμανικά Πανεπιστήμια, που στηρίζονται στο οργανωτικό σύστημα του «**ομαδικού πανεπιστημίου**», το οποίο συμβιβάζεται με την αξιολογική αντίληψη του άρθρου 5 παρ. 3 του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης που συμπίπτει με το άρθρο 16 παρ. 1 του ελληνικού Συντάγματος. Στη σύνθεση της ακαδημαϊκής συγκλήτου του Πανεπιστημίου του Αμβούργου, όπως καθορίζεται στο άρθρο 29 του από 25-4-1969 νόμου, μετέχουν ο Πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος, 7 καθηγητές, 4 υφηγητές, 4 επιμελητές, 4 φοιτητές και 2 εκπρόσωποι υπαλλήλων και εργατών με συμβουλευτική ψήφο»²⁸.

Σημαντική κρίνεται η συμμετοχή των φοιτητών στη Γ.Σ. Τμήματος όπου λαμβάνονται σημαντικές αποφάσεις, στη Γ.Σ. του Τομέα όπου οι 5 φοιτητικοί εκπρόσωποι με τον εκπρόσωπο των Ε.Μ.Υ. μπορούν να σχηματίσουν πλειοψηφία στη Γ.Σ. όταν ο τομέας συγκροτείται με 5 μέλη Δ.Ε.Π. καθώς και στην Κοσμητεία

²⁸ Α. Μιχαλόπουλου, Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Ιαν. 1990, σελ. 134.

και τη Σύγκλητο όπου αντιστοιχεί περίπου στον αριθμό των μετεχόντων καθηγητών.

Β. Οι φοιτητικοί σύλλογοι

«Το άρθρο 16 παρ. 5 Συντ. κάνει λόγο για ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Κατά μια άποψη ο χαρακτηρισμός αυτός αποκλείει την πρόσδοση στα πανεπιστήμια από τον κοινό νομοθέτη μικτής μορφής, με την εισαγωγή σωματειακών στοιχείων στην οργάνωσή τους²⁹... Έτσι η συμμετοχή ιδίως των φοιτητών στη λήψη των αποφάσεων των Α.Ε.Ι. αποκλείεται, διότι αυτοί είναι «μεταβατικοί χρήστες των υπηρεσιών των Α.Ε.Ι.» και δεν έχουν παρά το δικαίωμα ν' ακούγονται ή ακόμα και να ψηφίζουν σε καθαρώς διοικητικά ζητήματα που αφορούν τη φοιτητική τους ζωή³⁰. Συναφώς υποστηρίχτηκε... η διατήρηση της «οργανικής και λειτουργικής ιδιαιτερότητας» των καθηγητών σε σχέση με το λοιπό διδακτικό προσωπικό. Οι απόψεις αυτές... δε βρίσκουν έρεισμα στο ισχύον Σύνταγμα. Η κατ' άρθρο 16 παρ. 5 εδ. α' Συντ. «Πλήρης αυτοδιοίκηση» δε μπορεί να περιορίζεται στους πάλαι ποτέ «τακτικούς καθηγητές». Η αυτοδιοίκηση είναι πλήρης όταν συμμετέχουν σ' αυτή όλοι... Η νομολογία δέχεται... το σύγχρονο μοντέλο του πανεπιστημίου των ομάδων, το οποίο... έχει ως προϋπόθεση την ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα εκπροσώπων της κάθε ομάδας»³¹.

Η πρόβλεψη πάντως, «ειδικού νόμου για την οργάνωση και λειτουργία των φοιτητικών συλλόγων και τη συμμετοχή των

²⁹ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, 1991, 682 επ.

³⁰ Σ.τ.Ε. 2805/84, Σκέψη δέκατη – γνώμη μειοψηφίας Ολ., Το Σ 1984, σελ. 651.

³¹ Κ. Χρυσόγονου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα 2002, σελ. 324.

σπουδαστών σε αυτούς»³² έχει την έννοια ότι ο νομοθέτης μπορεί να καθιερώσει παρεκκλίσεις από τα άρθρα 12 και 23 Συντ. κυρίως ρυθμίζοντας τη φοιτητική εκπροσώπηση μέσω ενός μόνο φοιτητικού συλλόγου σε κάθε Α.Ε.Ι. ή Τμήμα Α.Ε.Ι.

Η κατά γενική ομολογία «ατελής» διάταξη του νόμου 1268/1982 για τους συλλόγους φοιτητών συνέβαλε στη χαλάρωση των διαδικασιών, στην αδυναμία άρθρωσης ενιαίου φοιτητικού λόγου με «αμιγώς φοιτητικό» ενδιαφέρον και στη μετατροπή των φοιτητικών συλλογικών οργάνων σε πεδία κομματικής αντιπαράθεσης και προπαγάνδας.

Τα φοιτητικά όργανα και οι εκπρόσωποι των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης των Α.Ε.Ι. αναδεικνύονται μέσω ετήσιων εκλογών κατόπιν απόφασης της Ένωσης Φοιτητικών Ενώσεων Ελλάδος (Ε.Φ.Ε.Ε.) και οι φοιτητικές παρατάξεις συμμετέχουν με χωριστά ψηφοδέλτια. Η ανάδειξη των εκπροσώπων γίνεται βάσει του συστήματος της απλής αναλογικής.

Με δεδομένη πάντως την ισχύουσα κατάσταση στα φοιτητικά πράγματα, το σύστημα εκλογής εκπροσώπων μετατρέπεται συχνά σε μια ιδιότυπη «δικτατορία» της μειοψηφίας εις βάρος της πλειοψηφίας και επομένως του συμφέροντος των φοιτητών ενώ οι εκπρόσωποι ορίζονται ουσιαστικά με αδιαφανείς διαδικασίες από τις παρατάξεις χωρίς σεβασμό στην ψήφο του φοιτητικού πληθυσμού.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απαξίωση της συνδικαλιστικής δράσης εντός του Πανεπιστημίου, το στιγματισμό ατόμων ή και ομάδων, το μπλοκάρισμα των αποφάσεων για κακή δράση των φοιτητών και ουσιαστικά του «ενταφιασμό» της φοιτητικής εκπροσώπησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο τυπικά

³² Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ., Παπανικολάου Κ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος και η Ε.Σ.Δ.Δ., Εκδ. Σάκκουλα, 2001, σελ. 35.

μη υπάρχων σύλλογος φοιτητών Νομικής «Η Θέμις» που δυσλειτουργεί λόγω αδυναμίας διαπαραταξιακής συνεννόησης ενώ δε διαθέτει ούτε καταστατικό οργάνωσης και λειτουργίας.

Η κατάσταση απαιτεί τη λήψη άμεσων μέτρων τόσο από την πολιτεία όσο και από τα όργανα του Πανεπιστημίου ώστε να προσδοθεί ουσιαστικό περιεχόμενο στις φοιτητικές διεκδικήσεις (θα αναφερθούν ορισμένα στον επίλογο). Παρακάτω πάντως παρατίθενται ποσοστά ψήφων και έδρες των φοιτητικών παρατάξεων κατά τις πρόσφατες εκλογές στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών:

9 Απριλίου 2003

Παρατάξεις	Ψήφοι	Ποσοστό %	Έδρες στο Δ.Σ. Τμήματος	Έδρες Γ.Σ. Τμήματος	Έδρες στους Τομείς
ΔΑΠ – ΝΔΦΚ	1108	42,88	1	9	9
Π.Κ.Σ.	483	18,69	1	4	4
ΠΑΣΠ	425	16,45	-	3	3
Ε.Α.Α.Κ.	173	6,70	-	2	2
ΔΙΚΤΥΟ	113	4,37	-	-	-
ΓΕΝΟΒΑ	19	0,74	-	-	-
ΛΟΙΠΟΙ	161	9,33	-	1	1
ΛΕΥΚΑ-ΑΚΥΡΑ	70	-	-	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	2632	100	2	19	19

Σύγκριση Ποσοστών Παρατάξεων στις εκλογές 2002 – 2003

Παρατάξεις	2003 (%)	2002 (%)	Διαφορά (%)
ΔΑΠ – ΝΔΦΚ	42,88	43,6	- 0,72
Π.Κ.Σ.	18,69	16,9	1,79
ΠΑΣΠ	16,45	16,3	0,15
Ε.Α.Α.Κ.	6,70	7,1	- 0,40
ΔΙΚΤΥΟ	4,37	3,6	0,77
ΓΕΝΟΒΑ	0,74	0,3	0,44
ΛΟΙΠΟΙ	9,33	10,6	- 1,27
ΛΕΥΚΑ-ΑΚΥΡΑ	-	-	-
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	-

(Πηγή: ιστοσελίδα www.greeklaws.com)

Γ. Η συμμετοχή στην εκλογή μελών Δ.Ε.Π.

«Ο νόμος χορήγησε στους φοιτητικούς εκπροσώπους τη δυνατότητα να αξιολογούν τη διδακτική ικανότητα των μελών Δ.Ε.Π. και των άλλων υποψηφίων, η δε αξιολόγηση αυτή που στην πράξη επεκτείνεται και σε άλλα ζητήματα, όπως π.χ. στην πολυσήμαντη «συνεργασιμότητα» των υποψηφίων, αποτελεί στοιχείο που συνεκτιμάται υποχρεωτικά στις διαδικασίες εκλογής ή προαγωγής. Έχει μάλιστα επικρατήσει να παρίστανται οι φοιτητικοί αντιπρόσωποι καθ' όλη τη διάρκεια της συζητήσεως και ψηφοφορίας, αν και δεν έχουν ψήφο, επηρεάζοντας έτσι ορισμένους από αυτούς που έχουν»³³.

Πράγματι, «στην αρχή της συνεδριάσεως (εκλογής μέλους Δ.Ε.Π. στη θέση του καθηγητή) εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ. Τμήματος αναλύει τα πορίσματα της αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων. Μετά από σχετική συζήτηση μεταξύ των εκλεκτόρων, στο τέλος της οποίας εκπρόσωπος των φοιτητών – μελών της Γ.Σ. μπορεί να υπομνήσει στους εκλέκτορες την αξιολόγηση διδακτικού έργου των υποψηφίων, γίνεται ψηφοφορία για την εκλογή ή την προαγωγή»³⁴.

Με σειρά αποφάσεών του που έχουν παρόμοιο σκεπτικό³⁵, το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχεται ότι «η συμμετοχή των εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος κατά τη διαδικασία εκλογής μελών του διδακτικού ερευνητικού

³³ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, 1991, σελ. 708.

³⁴ Σ.τ.Ε. 2923/87 (Ολομ.) Εισηγητής: Ν. Παπαδημητρίου.

³⁵ Σ.τ.Ε. 3837/1986 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 3324/1988 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 2923/87 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 2805/1984 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 1731/86 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 3738/1988 (Ολομ.), Σ.τ.Ε. 3837/86 (Ολομ.).

προσωπικού και ειδικότερα η παρουσία τους κατά την κοινή συνεδρίαση της γενικής συνέλευσης και των εκλεκτόρων με τη δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αξιολογούν το διδακτικό έργο των υποψηφίων **ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. (άρθρο 16§5 Συντ.)**, στην οποία ερείδεται το σύγχρονο σχήμα του πανεπιστημίου των ομάδων, λειτουργική προϋπόθεση του οποίου είναι η ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας (μελών Δ.Ε.Π., φοιτητών) κατ' άρθρο 8 και 15 παρ. 1, 3, 4 του νόμου 1268/1982». Επίσης με την απόφαση Σ.τ.Ε. 3324/1988 το ακυρωτικό δέχεται ότι «Ο κατ' άρθρο 79§1 περ. α' Ν. 1566/1985 τρόπος εκπροσώπησης των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα **συνάδει προς το άρθρο 16§5 Συντ.** γιατί με την προβλεπόμενη από τη νομοθετική αυτή διάταξη αναλογική εκπροσώπηση όλων των φοιτητικών παρατάξεων, βάσει του αριθμού των ψήφων που είχε λάβει κάθε μία από αυτές, επιτυγχάνεται η **ευρύτερη δυνατή συμμετοχή και σύμπραξη των φοιτητών** στη διοίκηση και λειτουργία των Α.Ε.Ι.». Συμβατή με την παραπάνω είναι και η απόφαση του Σ.τ.Ε. 30/7/1991 στην οποία αναφέρεται ότι «Λόγος, κατά τον οποίο στη Γ.Σ. της... συμμετέσχον εκπρόσωποι των φοιτητών που δεν είχαν εκλεγεί με καθολική ψηφοφορία, ανεξαιρέτως του ότι προβάλλεται άνευ εννόμου συμφέροντος... είναι αβάσιμος διότι ο έμμεσος τρόπος εκλογής των εκπροσώπων των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα **δεν αντιβαίνει προς το άρθρο 16 παρ. 5 Συντ.**».

Οι παραπάνω αποφάσεις επιβεβαιώνουν την εμπιστοσύνη και τη στήριξη της διοικητικής δικαιοσύνης στις προοπτικές εξέλιξης της φοιτητικής εκπροσώπησης και παρά τις σοβαρές

νομικές ατέλειες που δημιούργησαν ο κατά τα άλλα φιλόδοξος νόμος πλαίσιο 1268/1986 και ο συμπληρωματικός του 1566/1985, κρίνει ως αβάσιμους τους ισχυρισμούς ότι οι εκλογές ή προαγωγές μελών Δ.Ε.Π. πρέπει να ακυρωθούν λόγω του πράγματι νεφελώδους τρόπου ανάδειξης των φοιτητικών εκπροσώπων. Όπως τονίστηκε πάντως, πρωταρχική είναι η ευθύνη της πολιτείας που δε δημιούργησε το κατάλληλο νομικό πλαίσιο που θα ευνοούσε και θα ενθάρρυνε την ενιαία εκπροσώπηση των φοιτητών και τη συγκρότηση ισχυρών φοιτητικών οργάνων. Ο ρόλος των φοιτητικών παρατάξεων ιδίως τα πρώτα χρόνια μετά την ψήφιση του νόμου 1268/1982 δε στάθηκε ιδιαίτερα θετικός.

Κατά πλειοψηφία μάλιστα το σώμα της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας έκρινε ότι «στο εκλεκτορικό σώμα εκλογής των Πρυτανικών αρχών, μπορούν να μετέχουν εκπρόσωποι... των φοιτητών και των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων (Ε.Μ.Υ.)»³⁶ απορρίπτοντας τις φοβικές απόψεις μελών της μειοψηφίας ότι «η εκλογή των Πρυτανικών αρχών ανήκει μόνο στους καθηγητές, οι οποίοι κατά το Σύνταγμα αποφασίζουν επί των Πανεπιστημιακών υποθέσεων ενώ η αυτοδιοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων δεν περιλαμβάνει και το δικαίωμα των φοιτητών να συμμετέχουν στη διοίκηση των ιδρυμάτων αυτών και ειδικότερα στην εκλογή πρυτάνεως με αποφασιστική ψήφο. Διότι η αυτοδιοίκηση των Α.Ε.Ι. ανατίθεται από το άρθρο 16 του Συντάγματος σ' εκείνα τα όργανα... που λόγω των τυπικών και ουσιαστικών προσόντων τους εγγυώνται την πραγμάτωση του σκοπού αυτού, δηλαδή στα μέλη του

³⁶ Σ.Τ.Ε. 2805/1984 (Ολομ.).

καθηγητικού προσωπικού, που είναι υπεύθυνοι λειτουργοί της επιστήμης. Η συμμετοχή των φοιτητών στη λήψη αποφάσεων των Α.Ε.Ι. με αποφασιστική ψήφο αποκλείεται από την ίδια τη φύση του ρόλου τους στα ιδρύματα αυτά. Διότι αυτοί δεν έχουν προφανώς αποκτήσει ακόμα τα προσόντα που απαιτεί η λήψη αποφάσεων... Τα Πανεπιστήμια δεν είναι πολιτικές κοινότητες, ώστε να διοικούνται με την αρχή της ίσης συμμετοχής ή ψήφου των ενδιαφερόμενων. Οι τελευταίοι (φοιτητές) έχουν δικαίωμα να ακούονται (ή ακόμα και να ψηφίζουν) σε καθαρώς διοικητικά θέματα που αφορούν τη φοιτητικής τους ζωή».

Ανάλογες απόψεις εκφράζει και ο Δαγτόγλου: «Δεδομένου ότι οι φοιτητικοί σύλλογοι είναι συνδεδεμένοι με πολιτικά κόμματα, των οποίων αποτελούν κατά κανόνα παραρτήματα, επιφέρουν κατ' ανάγκην πλήρη κομματικοποίηση της εκλογής και λειτουργίας των πανεπιστημιακών οργάνων, επιβάλλοντας αντί των ουσιαστικών επιστημονικών κριτηρίων, τα οποία δεν κατέχουν ακόμη οι φοιτητές, εξωεπιστημονικά και εξωπανεπιστημιακά κατά κανόνα κομματικά κριτήρια»³⁷.

Πέρα από τους όποιους απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς που γενικεύουν σκόπιμα νοσηρά πράγματι φαινόμενα στο χώρο της φοιτητικής εκπροσώπησης, είναι γεγονός ότι η ασάφεια και η αοριστία του νομοθέτη του 1268/1982 σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και την αντιπροσωπευτικότητα των φοιτητικών συλλόγων καθώς και η έλλειψη βούλησης των πολιτικών ηγεσιών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων να προωθήσουν νομοσχέδιο που θα ρύθμιζε επαρκώς το θέμα, οδήγησαν το Συμβούλιο της Επικρατείας στην ακύρωση εκλογών

³⁷ Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, 1991, σελ. 708.

ή προαγωγών μελών Δ.Ε.Π. εξ' αιτίας της νεφελώδους και θεωρούμενης ως μη αντιπροσωπευτικής εκλογής των φοιτητικών εκπροσώπων με το εξής σκεπτικό:

«Επειδή η διάταξη του άρθρου 16 παρ. 5... δεν επέβαλε στον κοινό νομοθέτη την υποχρέωση να οργανώσει τους φοιτητικούς συλλόγους με τη μορφή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Αντιθέτως... επιτρέπει να εκδοθεί **ειδικός νόμος**, ο οποίος **κατά παρέκκλιση** των εγγυήσεων του άρθρου 12 του Συντάγματος... θα ρυθμίσει τον τρόπο εκπροσώπησης των φοιτητών με ένα μόνο φοιτητικό σύλλογο ανά Τμήμα... Ο ειδικός αυτός νόμος πρέπει να εξασφαλίζει την **ευρύτερη δυνατή** συμμετοχή των φοιτητών στον αντιπροσωπευτικό αυτό σύλλογο, που θα υποδεικνύει τους εκπροσώπους των φοιτητών στη διοίκηση του Πανεπιστημίου...

Επειδή η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 3 εδ. β' του ν. 1268/1982, κατά το μέρος που ορίζει ότι οι εκπρόσωποι των φοιτητών στα πανεπιστημιακά όργανα εκλέγονται από ένα φοιτητικό σύλλογο σε κάθε τμήμα και ότι ο σύλλογος αυτός έχει τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου **είναι... σύμφωνη** με τη ρήτρα του άρθρου 16 παρ. 5 εδ. β' του Συντάγματος. Περαιτέρω όμως η **νομοθετική αυτή ρύθμιση είναι ατελής**, εφόσον σε αυτή δεν καθορίζεται ούτε ο τρόπος λειτουργίας του μοναδικού σε κάθε τμήμα φοιτητικού συλλόγου, ούτε θεσπίζονται κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών, ούτε διευκρινίζεται ο τρόπος αναδείξεως των εκπροσώπων με υπόδειξη από τη διοίκηση του συλλόγου ή με άμεση εκλογή από τη γενική συνέλευση των μελών του. Η ατέλεια αυτή δε μπορεί να αναπληρωθεί με την ανάθεση της ευθύνης εκλογής των

εκπροσώπων στους ήδη υφιστάμενους φοιτητικούς συλλόγους, οι οποίοι λειτουργούσαν στο πλαίσιο του παλαιού οργανωτικού πλαισίου του Πανεπιστημίου και με καταστατικά μη προσαρμοσμένα στο... νέο νομοθετικό καθεστώς. Μέχρι δε την ολοκλήρωση της ειδικής αυτής ρυθμίσεως η ανάδειξη των εκπροσώπων μόνο με άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματικά θεμιτή, συγκαλουμένων από τον Πρόεδρο του Τμήματος για το σκοπό αυτό, κατ' εφαρμογή της αρχής της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι. Αυτό δε ισχύει είτε οι μετέχοντες στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα εκπρόσωποι των φοιτητών έχουν δικαίωμα αποφασιστικής ψήφου κι έτσι συμπράττουν στη λήψη και διαμόρφωση της αποφάσεως, είτε εκφέρουν απλή γνώμη για διαφώτιση των εχόντων αποφασιστική αρμοδιότητα μελών του οργάνου»³⁸.

7. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Όπως και τα άλλα ατομικά δικαιώματα, έτσι και η ακαδημαϊκή ελευθερία... των διδασκομένων δεν περιλαμβάνει την ελευθερία παραβιάσεως των γενικών νόμων... Υπ' αυτήν την έννοια η ακαδημαϊκή ελευθερία, παρά το ότι περιορίζεται από τους γενικούς νόμους προστατεύεται και έναντι του νομοθέτη³⁹... Κατά το άρθρο 16 παρ. 1 εδ. 2 «η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα». Η υποχρέωση υπακοής στο Σύνταγμα, όπως και η απαγόρευση καταχρήσεως της ακαδημαϊκής

³⁸ Σ.Τ.Ε. 2805/1984 (Ολομ.).

³⁹ Γ. Βλάχου, Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Επίμετρο, 1979 σελ. 85 υποσ. 82 που αντικρούει τις απόψεις του Αρ. Μάνεση, ένθ. αν. σελ. 10.

ελευθερίας (άρθρο 25 παρ. 3 Συντ.) παραβιάζονται μόνο με τη χρησιμοποίηση της θέσεως.. του φοιτητή στο Πανεπιστήμιο για προπαγάνδα εναντίον του ιδίου του Συντάγματος και των αρχών του. Δεν απαγορεύεται η επιστημονική κριτική... Προπαγάνδα, παραπληροφόρηση, διέγερση μίσους ή περιφρόνησης, άσκηση ψυχολογικής ή σωματικής βίας, λογοκρισία ή σαμποτάζ γνωμών και ομιλητών δεν έχουν θέση στο πανεπιστήμιο, δεν καλύπτονται από την ακαδημαϊκή ελευθερία και δεν πρέπει να γίνονται ανεκτά με βάση και το άρθρο 18 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Ανάμεσα... στους φοιτητές και το Α.Ε.Ι. ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου υπάρχουν... ειδικές κυριαρχικές σχέσεις. Από τις σχέσεις αυτές απορρέουν ιδιαίτερα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Μερικές από τις υποχρεώσεις αυτές περιορίζουν την άσκηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Είναι βέβαια χαρακτηριστικό του «συντεχνιακού» χαρακτήρα του ν. 1268/1982 ότι, **μόνος ανάμεσα σ' όλους τους πανεπιστημιακούς νόμους των ανεπτυγμένων χωρών, προβλέπει μόνο δικαιώματα των φοιτητών...** Όταν το Σύνταγμα ορίζει ότι η ακαδημαϊκή ελευθερία δεν απαλλάσσει από το καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα εννοεί... και τους φοιτητές. Οι φοιτητές δε μπορούν να χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που τους παρέχει η πανεπιστημιακή φοίτηση για να εκτρέπονται σε προσωπικές επιθέσεις ή κομματική προπαγάνδα»⁴⁰.

Οι απόψεις αυτές αν και εκφράζουν μια ελιτίστικη αντίληψη για τη θέση των φοιτητών στο πλαίσιο του Πανεπιστημίου καυτηριάζουν απαράδεκτες πρακτικές που με ευθύνη πολλές

⁴⁰ Π. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα Α', 1991, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 714.

φορές των φοιτητικών παρατάξεων προκαλούνται στους χώρους διδασκαλίας. Καταλήψεις από μεμονωμένα άτομα, εκτεταμένες φθορές υλικού για δήθεν σοβαρούς λόγους στο πλαίσιο του ελαστικότετου πλαισίου του Πανεπιστημιακού ασύλου που θέτει ο ν. 1268/1982, τραμπουκισμοί και προπηλακισμοί μεταξύ φοιτητών σε γενικές συνελεύσεις, αποδοκιμασίες καθηγητών συνιστούν πληγές για το ελληνικό πανεπιστήμιο και απαιτείται συνεργασία και ισχυρή πολιτική βούληση για να εκλείψουν. Αφετηρία θα αποτελέσει η ριζική αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου και η κατάρτιση και τήρηση Κανονισμού σε κάθε Α.Ε.Ι.

8. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Το ελληνικό Πανεπιστήμιο διατρέχει στις μέρες μας μια μεταβατική περίοδο. Μια εποχή έντονων μεταβολών τόσο στη δομή όσο και στη λειτουργία του. Βασικός στόχος ήταν, είναι και πρέπει να παραμείνει η δημοκρατικοποίηση των θεσμών και μηχανισμών του. Η προσέγγιση καθηγητών – φοιτητών και η διεξαγωγή γνήσιου και υγιούς διαλόγου στα θεσμικά όργανά του με την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πανεπιστημιακών ομάδων.

Η προσαρμογή στις σύγχρονες οικονομικές, τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις ιδίως με τη δημιουργία του **Ενιαίου Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη** ως το 2010 επιβάλλουν τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων διδασκόντων – διδασκομένων σε δημοκρατική κατεύθυνση και την παροχή ολοκληρωμένων και επαρκών θεσμικών και δημοσιονομικών εγγυήσεων για την εύρυθμη και παραγωγική λειτουργία του

πανεπιστημίου και την πραγμάτωση της σημαντικής πνευματικής και κοινωνικής αποστολής του.

Στο πλαίσιο αυτό η διεύρυνση και η θωράκιση της συμμετοχής των φοιτητών μέσω ενιαίου οργάνου στα διοικητικά όργανα των Α.Ε.Ι. προβάλλει επιτακτική. Με κωδικοποίηση των διατάξεων για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι., με τη σύνταξη εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας και τη διασφάλιση της τήρησής τους και κυρίως με την αναθεώρηση του ισχύοντος καθεστώτος για τη φοιτητική εκπροσώπηση και τους φοιτητικούς συλλόγους στη βάση της προώθησης του ενιαίου λόγου και της κοινής δράσης με υπέρβαση των κομματικών γραμμών και καλή πίστη παρά τις ιδεολογικές διαφορές, θα ανοίξει ο δρόμος για το Πανεπιστήμιο του 21^{ου} αιώνα, για την Κοινωνία των πολιτών – φοιτητών και την ωρίμανση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Αρκεί να υπάρχει βούληση. Αρκεί να γίνει ένα άλμα «πιο γρήγορο από τη φθορά». Αρκεί το όραμα να γίνει πρόγραμμα.

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (αλφαβητικά)

A. ΒΙΒΛΙΑ

1. Αντωνίου Θεοδώρας, Στοιχεία άμεσης δημοκρατίας στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 1975, Από την αντιπροσώπευση στην ταυτότητα, Εκδόσεις Σάκκουλα 1988.
2. Bartlsperger, VVDstRL, 1975.
3. Βενιζέλου Ευάγγελου - Χρυσόγονου Κωνσταντίνου, Πρακτικά συνταγματικού δικαίου και ατομικών ελευθεριών εκδόσεις Σάκκουλα 1993
4. Βλάχου Γ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Επίμετρο, 1979.
5. Boeckenfoerde, Der Staat, 1976.
6. Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα Α' Τόμος, Εκδόσεις Σάκκουλα 1991.
7. Δημητρόπουλου Ανδρέα, Συνταγματικά Δικαιώματα, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, έκδοση 2004.
8. Μάνεση Αριστόβουλου,
 - Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας ανάπτυπο από το περιοδικό «Ο Πολίτης», 1977.
 - Συνταγματική Θεωρία και Πράξη, 1980.
 - Ατομικές Ελευθερίες, Έκδοση 4^η, 1982.
9. Μαντζούφα Π., Ακαδημαϊκή Ελευθερία, 1980.
10. Μιχαλόπουλου Αναστάσιου, Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα, διδακτορική διατριβή, Ιανουάριος 1990.
11. Πανούση Γ. Κλάδη Δ.: Ο νόμος-πλαίσιο για τη δομή και τη λειτουργία των Α.Ε.Ι., Εκδόσεις Σάκκουλα 1996.
12. Παντελή Αντ., Ζητήματα Συνταγματικών Επιφυλάξεων, 1984.

13. Σβώλου Αλέξανδρου-Βλάχου Γ.: Το Σύνταγμα της Ελλάδος, τόμος Β΄, 1955.
14. Σκουρή Βασίλη, Το Δίκαιο της Παιδείας, Εκδόσεις Σάκκουλα 1995.
15. Χουβαρδά Γ.: Η ελευθερία της διδασκαλίας, της τέχνης και της επιστήμης και η συμμετοχή των φοιτητών εις την διοίκησιν του Πανεπιστημίου, 1977.
16. Χρυσόγονου Κωνσταντίνου, Συνταγματικά Δικαιώματα, Εκδ. Σάκκουλα 2002.
17. Wasser Man, Recht und Staat, 1987.

Β. Άρθρα σε Περιοδικά

Βεγλερή Φ., Τα δικαιώματα του ανθρώπου και οι περιορισμοί τους, Περιοδικό το Σύνταγμα 1979.

Γ. Αποφάσεις ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας

Σ.τ.Ε 2298/1979, Σ.τ.Ε 2805/1984, Σ.τ.Ε 1731/1986 «Εκλογή μελών Δ.Ε.Π, παράσταση φοιτητών», εισηγητής Σ. Σαρηβαλάσης, σύμβουλος , Σ.τ.Ε 3837/1986 «Συμμετοχή σε διοικήσεις Α.Ε.Ι», Σ.τ.Ε 2923/1987, Σ.τ.Ε 3324/1988 «Εκπαίδευση/ Ανώτατη Εκπαίδευση/ Όργανα διοικήσεως Α.Ε.Ι και Τμημάτων/ Αρμοδιότητες/ Συλλογικά όργανα διοικήσεως/ Συμμετοχή φοιτητών» , Σ.τ.Ε 3738/1988 «Κοινή συνεδρίαση Γ.Σ Τμήματος και εκλεκτορικού σώματος», Σ.τ.Ε 3017/1991.

Σημειώνεται ότι όπως προκύπτει από τους τόμους και τα ευρετήρια του Σ.τ.Ε όλες οι αποφάσεις έχουν παρόμοιο σκεπτικό. Ενδεικτικά παρατίθεται η απόφαση της ολομέλειας του Σ.τ.Ε 2923/1987:

Πρόεδρος: Θ. Κουρουσόπουλος

Εισηγητής: Ν. Παπαδημητρίου, σύμβουλος

Επειδή με την κρινόμενη αίτηση, ζητείται παραδεκτώς η ακύρωση της Β2/5467/12.9.1984 αποφάσεως του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΦΕΚ 165 τ.ν.π δ.δ). Με την απόφαση αυτή διορίσθηκε ο Θεόδωρος Γεωργιάδης σε μόνιμη θέση επίκουρου καθηγητή του τμήματος βιολογίας της φυσικομαθηματικής σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών, μετά την εκλογή του από τη γενική συνέλευση και το εκλεκτορικό σώμα (απόφ.41/2.6.1984).

Επειδή, στη δίκη παρεμβαίνει παραδεκτώς και με έννομο συμφέρον για τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης αποφάσεως ο διορισθείς επίκουρος καθηγητής Θεόδωρος Γεωργιάδης.

Επειδή, η υπόθεση εισάγεται για συζήτηση ενώπιον της ολομέλειας του Σ.τ.Ε μετά την 3837/1986 παραπεμπτική απόφαση του Γ' Τμήματος για επίλυση του γενικότερης σημασίας ζητήματος του τρόπου αναδείξεως των εκπροσώπων των φοιτητών στη γενική συνέλευση του τμήματος, η οποία σε κοινή συνεδρίαση με το εκλεκτορικό σώμα αποφασίζει για την εκλογή και εξέλιξη των μελών Δ.Ε.Π των Α.Ε.Ι.

Επειδή, με το άρθρο 15 του ν.1268/1982 (φεκ 87), ρυθμίζεται το θέμα της εκλογής και εξελίξεως των μελών Δ.Ε.Π ΤΩΝ Α.Ε.Ι. Ειδικότερα στην παράγραφο1 του άρθρου αυτού με

τον τίτλο «Προκήρυξη» ορίζεται ότι «α) Η Γ.Σ του Τμήματος προκηρύσσει τις θέσεις Δ.Ε.Π που είναι κενές. Στην προκήρυξη αναφέρεται η βαθμίδα και ο Τομέας της υπό πλήρωση θέσης .β) Η προκήρυξη δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και τουλάχιστον δύο φορές σε τρεις ημερήσιες εφημερίδες της Αθήνας, σε δύο της Θεσσαλονίκης και σε δύο των εδρών Α.Ε.Ι της χώρας εφόσον κυκλοφορούν». Στην παράγραφο 3 ορίζεται ότι «α) Μέσα σε αποκλειστική προθεσμία πέντε ημερών από την υποβολή της αιτήσεως ή την ημερομηνία υποχρεωτικής κρίσης για εξέλιξη ή από το τέλος της 30ήμερης προθεσμίας, εφόσον πρόκειται για προκήρυξη θέσης, συγκροτείται με απόφαση της Γ.Σ Τμήματος τριμελής επιτροπή από μέλη του Δ.Ε.Π του ιδίου ή συγγενέστερου γνωστικού πεδίου, τα οποία μπορούν να είναι εκλέκτορες κατά την παρ.4». Στην ως άνω παρ.4 με τον τίτλο «Εκλέκτορες – Ψηφοφορίες» ορίζεται ότι: «Δικαίωμα ψήφου για την εκλογή ή την εξέλιξη μελών Δ.Ε.Π του τμήματος της βαθμίδας για την οποία γίνεται η κρίση και των ανώτερων από αυτήν, οι οποίοι συγκροτούν σώματα εκλεκτόρων, εφόσον ο αριθμός τους δεν υπερβαίνει τους 30. Η αποστολή των εκλεκτόρων σωμάτων περατώνεται μόλις ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη διαδικασία... δ) Μέσα σε αποκλειστική προθεσμία 10 ημερών από την υποβολή της εισηγητικής έκθεσης ή μετά την άπρακτο πάροδο της σχετικής προθεσμίας συνέρχονται υπό την προεδρία του Προέδρου του Τμήματος σε κοινή συνεδρίαση η Γ.Σ Τμήματος και το σώμα εκλεκτόρων. Στην αρχή της συνεδρίασης εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ Τμήματος αναλύει τα πορίσματα της αξιολόγησης της διδακτικής ικανότητας των υποψηφίων. Μετά από σχετική συζήτηση μεταξύ των εκλεκτόρων, στο τέλος της οποίας

εκπρόσωπος των φοιτητών μελών της Γ.Σ μπορεί να υπομνήσει στους εκλέκτορες την αξιολόγηση του διδακτικού έργου των υποψηφίων, γίνεται ψηφοφορία για την εκλογή ή την προαγωγή. Οι εκλέκτορες αιτιολογούν ειδικά την ψήφο τους. Στην αρχή της συνεδρίασης οι υποψήφιοι μπορούν να αναπτύξουν προφορικά τις απόψεις τους για το περιεχόμενο της έκθεσης, απαντούν σε ερωτήσεις των μελών των δύο σωμάτων και αποχωρούν.

ε) Υποψήφιος που συγκεντρώνει υπέρ αυτού τα 2/3 του συνόλου των εκλεκτόρων θεωρείται ότι έχει εκλεγεί.» Εξάλλου στο άρθρο 8 του ιδίου νόμου ορίζεται ότι: «1. Όργανα του τμήματος είναι η Γενική Συνέλευση, το Διοικητικό Συμβούλιο και ο Πρόεδρος.

2α) Η Γενική Συνέλευση του τμήματος απαρτίζεται από το Δ.Ε.Π., εκπροσώπους των φοιτητών ίσους με το 50% και εκπροσώπους των ειδικών μεταπτυχιακών υποτρόφων ίσους προς το 15% του αριθμού των μελών Δ.Ε.Π που είναι μέλη της Γ.Σ...».

Επειδή όπως έχει κριθεί (Ολ. ΣτΕ 1731/1986), η συμμετοχή εκπροσώπων των φοιτητών στη Γ.Σ Τμήματος κατά τη διαδικασία εκλογής μελών Δ.Ε.Π και ειδικότερα η παρουσία τους κατά την κοινή συνεδρίαση της Γ.Σ και των εκλεκτόρων με τη δυνατότητα να υποβάλλουν ερωτήσεις και να αιτιολογούν το διδακτικό έργο των υποψηφίων ευρίσκει έρεισμα στην αρχή της πλήρους αυτοδιοίκησης των Α.Ε.Ι (Άρθρο 16 παρ. 5 Συντάγματος) στην οποία ερείδεται το σύγχρονο σχήμα του Πανεπιστημίου των ομάδων, λειτουργική προϋπόθεση του οποίου είναι η ισότιμη συμμετοχή στα συλλογικά όργανα των εκπροσώπων κάθε ομάδας (κύριου διδακτικού προσωπικού - λοιπού διδακτικού προσωπικού και φοιτητών). Η διάταξη όμως του άρθρου 2 παρ. 3 του ν.1268/1982, που ορίζει ότι οι εκπρόσωποι των πανεπιστημιακά όργανα, μεταξύ των οποίων και η Γ.Σ Τμήματος, εκλέγονται από

ένα φοιτητικό σύλλογο που λειτουργεί σε κάθε τμήμα με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, είναι ατελής, εφόσον μ' αυτή δεν καθορίζεται ούτε ο τρόπος λειτουργίας του μοναδικού σε κάθε τμήμα φοιτητικού συλλόγου, ως προς το θέμα εκπροσώπησης των φοιτητών στα ακαδημαϊκά όργανα, ούτε θεσπίζονται κριτήρια εξασφαλιστικά της ευρύτερης συμμετοχής των φοιτητών, ούτε διευκρινίζεται ο τρόπος αναδείξεως εκπροσώπων με υπόδειξη από τη διοίκηση του συλλόγου ή με άμεση εκλογή από τη Γ.Σ των μελών του. Η ατέλεια αυτή δε μπορεί να αναπληρωθεί με την ανάθεση της ευθύνης εκλογής των εκπροσώπων στους υφιστάμενους φοιτητικούς συλλόγους, οι οποίοι λειτουργούσαν στα πλαίσια του παλαιού οργανωτικού πλαισίου του Πανεπιστημίου. Έως δε την ολοκλήρωση της ειδικής αυτής νομοθετικής ρυθμίσεως, η ανάδειξη των εκπροσώπων των φοιτητών μόνο με άμεση εκλογή όλων των εγγεγραμμένων φοιτητών είναι συνταγματικά θεμιτή, συγκαλουμένων για το σκοπό αυτό από τον πρόεδρο του τμήματος κατ'εφαρμογή της αρχής της πλήρους αυτοδιοικήσεως των Α.Ε.Ι. Αυτό δε ισχύει είτε οι μετέχοντες στα συλλογικά πανεπιστημιακά όργανα εκπρόσωποι των φοιτητών έχουν δικαίωμα αποφασιστικής ψήφου και έτσι συμπράττουν στη λήψη και διαμόρφωση της αποφάσεως, είτε εκφέρουν απλή γνώμη για διαφώτιση των εχόντων αποφασιστική αρμοδιότητα μελών του οργάνου.

Συνεπώς η εκλογή του μέλους ΔΕΠ από εκλεκτορικό σώμα στο οποίο έλαβαν μέρος εκπρόσωποι των φοιτητών, που επελέγησαν από τη διοίκηση των ήδη λειτουργούντων φοιτητικών συλλόγων δεν είναι νόμιμη.

Δ. Γενική Βιβλιογραφία

Τ. Βιδάλη, Π. Δημητρόπουλου, Απ. Παπακωνσταντίνου, Κ. Παπανικολάου Το Σύνταγμα της Ελλάδος και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001.

**«Η συμμετοχή των φοιτητών στα όργανα συνδιοίκησης του
Πανεπιστημίου»**

**“Students’ Participation in the administration of the
university”**

Περίληψη

Στην εργασία αυτή στο πλαίσιο του μαθήματος «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα του Δ΄ Εξαμήνου στη Νομική Αθηνών, αναπτύσσονται οι βασικές διαστάσεις της φοιτητικής συμμετοχής στα πανεπιστημιακά όργανα. Μετά τις έννοιες της συμμετοχής και της «πλήρους αυτοδιοίκησης» των Α.Ε.Ι., παρουσιάζονται τα θεσμικά όργανα και οι μορφές της άσκησης του δικαιώματος της συμμετοχής μέσω των φοιτητικών συλλόγων, της έκφρασης γνώμης στις συλλογικές διαδικασίες και της ενεργού παρουσίας στην εκλογή των πανεπιστημιακών διδασκάλων. Ακολουθεί η οριοθέτηση του δικαιώματος και η σύνοψη του θέματος.

Summary

In this work, in the framework of the lesson of the “civil and social rights“, of the fourth semester in the Faculty of Law of the university of Athens, the fundamental dimensions of the student participation in the university institutions are presented. After the clarification of the participation and the “full self-administration” of the university, the institutions, the forms of performing the right of participation within the student alumnis, the expression of opinion in the democratic process and the active presentation in

the professors' elections are developed. These are followed by the restriction of the right and the conclusion of the subject.

Λέξεις – κλειδιά: Συμμετοχή, Όργανα Συνδιοίκησης, Πλήρης Αυτοδιοίκηση, Διαδικασία Εκλογής Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού.

Key-words: Participation, Administration Institutions, Full Self-Administration, Professors' Election Process.